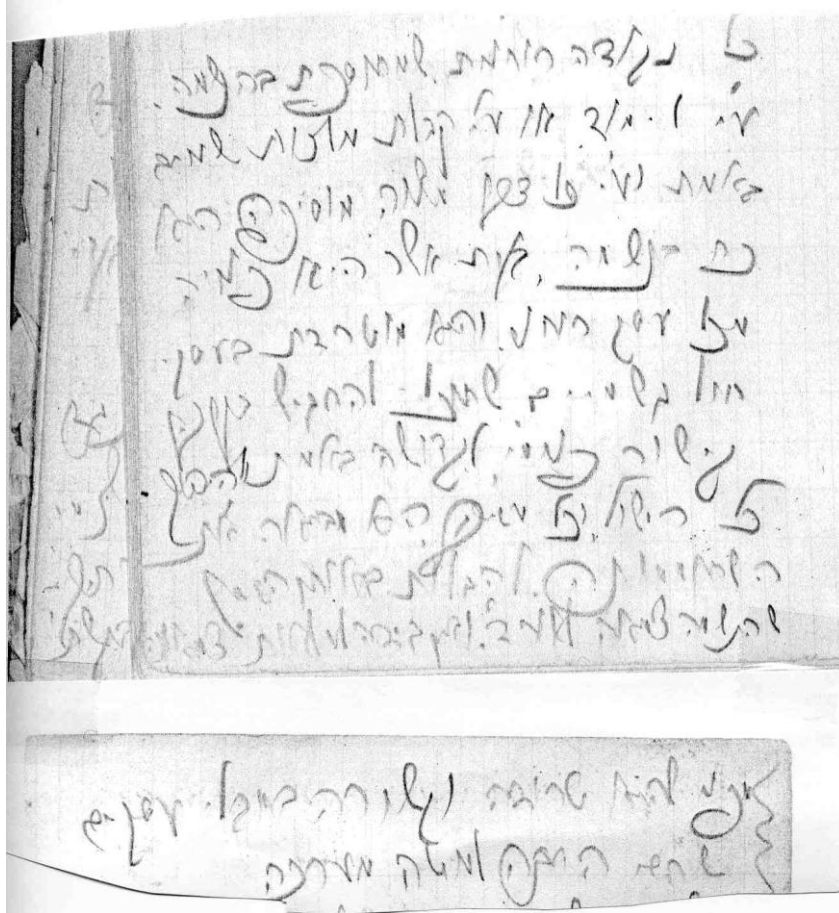

מרן הראי"ה קוק זצ"ל: "מוסיפה היא כח בנשמה"
עריכה: נריה גוטל

א.

בפסקה שזה לה פרסום ראשון,* כתב מרן הראי"ה קוק זצ"ל את הדברים האלו:

צילום כתב יד הראי"ה

* אנו אסירי תודה לרב ב"צ שפירא שליטי"א על שנהג בנו במידת "טוב עין הוא יבורך" (משלי כב, ט) ומסר את שתי הפסקות שלהלן לפרסום. לדעתנו, הפסקה נכתבה ב"תקופת יפוי" של הראי"ה.

כל נקודה רוחנית שמתוספת בהנשמה ע"י לימוד או ע"י קבלת מלכות שמים באמת וע"י כל דבר מצוה, מוסיפה היא כח בהנשמה בעת אשר היא פנויה מכל עסק רוחני והיא מוטרדת בעסקי חול גשמיים, שתוכל להרגיש בקרבה קישור פנימי לקדושה באמת. ולהיפוך כל רישול וכל עזיבה היא מביאה את השתוממותה להגלות באותו הזמן שהנשמה צמאה לאור ד', ואין בידה למלאות צמאונה מפני שהיא טרודה וקשורה בחבלי עסקים שהם הרבה למטה מערכה.

בתמצית: מוצעת כאן מעין תכנית חיסכון רוחנית. אדם יכול לצבור נקודות רוחניות בזמנים ה"טובים", אם על ידי לימוד, אם על ידי קיום מצוות ואם על ידי קבלת מלכות שמים. אלה יוכלו להיזקף לזכותו בעת מצוקה רוחנית. בזמנים "לא טובים", כאשר הנשמה טרודה בענייני העולם הזה הגשמיים ואינה עסוקה ברוחניות, אז תוכל לנצל אותה תכנית חיסכון רוחנית וליצור מצב שלמרות הכול היא ממשיכה ומרגישה קישור אמתי לקודש.

כך במקרה הטוב והנכון והרצוי. לא כן רחמנא ליצלן במקרה הלא-רצוי. התרשלות מהגדלת המאגר הרוחני גורמת לכך שדווקא בשעת המצוקה אין במה למלא את הצימאון. הנשמה עסוקה באותה שעה בטרדות ובעניינים נמוכים וירודים, ודווקא בשעה שאין כמותה לצורך "רוח", אין ממה להחיותה.

זו תמצית אמירת הראייה ודומה כי היא משמעותית ביותר. מצבים כאלה של טרדות האדם בענייני עולם הזה הרי אינם נדירים, והנה מתברר שיש כלי המאפשר התמודדות מוצלחת עם העניין. אדם יכול להכין מלכתחילה מזווה גדוש, כזה שאם יהיה צורך ניתן יהיה לעשות שימוש בתכולתו ולהישאר קשור, למרות הכול, לקודש.

והרי זו ממש בשורה לכל אדם ואדם, ודאי וודאי לאותם שעוסקים בצורכי ציבור באמונה. הללו, אכן יודעים גם יודעים שעיסוקם בשפיר ובשלייה נחוצים, נדרשים וחשובים, ועם זאת לא פעם נשמתם "משתוממת" מריקנות רוחנית. פסקה זו נותנת להם לא רק פתח של תקווה אלא גם משימה. עליהם לכלכל את צעדיהם מלכתחילה בתבונה, ובאותן שעות שבהן הם אינם משועבדים לעסקי הציבור, עליהם לאגור אוצר רוחני של לימוד, של מצוות ושל קבלת מלכות שמים. אלה יוכלו לסייע בידם בשעות "הקשות", שלא להינתק מהקודש.

כך באותם שעסקיהם הם צורכי ציבור, עליהם ניתן היה לומר שמאחר שעצם עיסוקם הוא מצווה, הרי אינם נזקקים לאותה תכנית חיסכון¹ ומכל שכן שהדברים נכונים להיאמר כלפי רובא דעלמא שעסקיהם בחולין. להם ודאי שיש בכך בשורה ותקווה, אם כי אין להתעלם מחרב הפיפיות המונחת על צווארם אם לא יתעשתו ויחסכו בזמן.

לא למותר לציין כי תפיסה זו משתלבת יפה עם פסקה נוספת של הראי"ה, זו המוכרת זה כבר מהספר אורות התשובה (יד, לא):

כל המרפה עצמו מדברי תורה אין בו כח לעמוד ביום צרה, והוא הדין אפילו במצוה אחת. והקדוש ברוך הוא ברוב חסדו מעורר רחמיו לזכור בעת צרה את צדדי הטוב והתעוררות הקדושה של דברי תורה ומצוה, ומתוך הצרה טועמים כל פרט ופרט מפרטי ההתרשלות של תורה ומצוה, ושבים בתשובה, והקדוש ברוך הוא מקבל, ומתוך צרה ממציא פדות ורווחה.

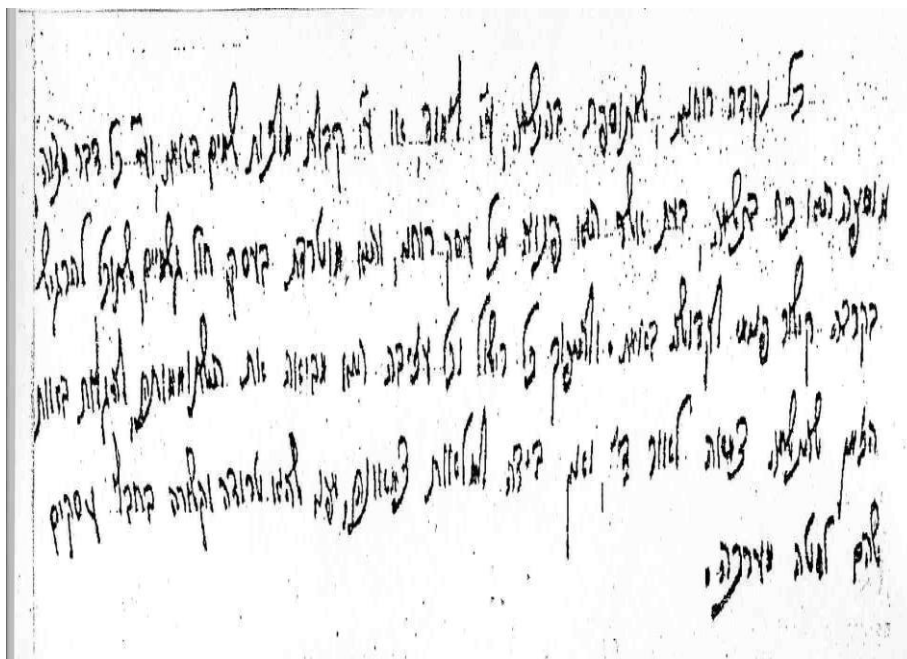
אף כאן משמע שהתגברות בדברי תורה ובמעשה מצווה מביאה לעצמה "ביום צרה", ולהפך, חלילה, אצל "המרפה עצמו". אכן, אין מדובר כאן בתכנית חיסכון של האדם עצמו, שצבר ואגר רוחניותו ועתה עושה בזה שימוש, אלא מעין "סגולה". העובדה שהאדם עסק בתורה ובמצוות מעוררת עליו את רחמי הבורא, הזוכרו לטובה ומסייע בידיו לשוב בתשובה. זאת ועוד, ה"צרה" שעליה מדובר כאן, היא כנראה צרה של עוונות, כזו שתיקונה בתשובה, שלא כפסקה הנ"ל שאין עניינה בכך כלל ועיקר. סוף דבר: אין זהות בין שתי האמירות, זו שבכתב היד וזו שבאורות התשובה, אך הן בהחלט משלימות זו לזו בתפיסתן.

ב.

נחזור אל הראשונות. כאמור, הפסקה שלעיל מתפרסמת לראשונה מכתב-ידו של הראי"ה. מעניין לציין שמצויה בידינו גם העתקתו של בן הראי"ה, רבנו הרצי"ה זצ"ל של אותה פסקה, ובהעתקה זו מצוי שינוי קל אחד: השמטת המילה "הרבה" מהמשפט האחרון.

1 ראו רמב"ם, הלכות קריאת שמע ב, ה וכסף משנה שם; שולחן ערוך או"ח ע, ד ומגן אברהם שם סק"ד; משנה ברורה שם ס"ק טז-יז; ביאור הלכה שם סק"ד; וראו נצ"יב, העמק דבר, דברים י, יב.

אצלו כתוב כך :

צילום כתב יד הרצי"ה

כל נקודה רוחנית, שמתוספת בהנשמה ע"י לימוד או ע"י קבלת מלכות שמים באמת וע"י כל דבר מצוה, מוסיפה היא כח בנשמה בעת אשר היא פנויה מכל עסק רוחני והיא מוטרדת בעסקי חול גשמיים, שתוכל להרגיש בקרבה קישור פנימי לקדושה באמת. ולהיפוך כל רישול וכל עזיבה היא מביאה את השתוממותה להגלות באותו הזמן שהנשמה צמאה לאור ד', ואין בידה למלאות צמאונה, מפני שהיא טרודה וקשורה בחבלי עסקים שהם למטה מערכה.

מה הביא את הרצי"ה להשמיט את המילה "הרבה"? האם הייתה זו שגגת קולמוס שפסחה על המילה, או שמא הייתה זו השמטה מכוונת? אין לפרוך את האפשרות הראשונה. ברם בזהירות רבה ייתכן להעלות אפשרות נוספת. השאלה היא עד איזה מפלס נמוך יכולה לסייע אותה תכנית

חיסכון? במקור נאמר שהנשמה טרודה "בחבלי עסקים שהם הרבה למטה מערכה". לא הובעה הסתייגות מעצם העיסוק בעסקים כאלה, הגם שהם "הרבה" למטה מערכה, ומשמע שאפילו לכך עשויה להועיל אותה "תכנית חיסכון". יתכן אפוא שהרצי"ה, כדרכו בכמה מקרים אחרים, ביכר "לעדן" קמעא את החידוש. ראשית, כדי לא לתת לגיטימציה לעיסוק בדברים שהם "הרבה" למטה מערכה של הנשמה; שנית, כדי להבהיר שלעיסוק כזה אפילו אותה תכנית חיסכון לא תעזור. כאמור, ייתכן כך וייתכן גם כן, ואולי תיתכן גם פרשנות נוספת, ושערי השערות לא ננעלו.

זה עמוד ריק בסוף הקובץ – ללא מספור